

Jantina Derk Kemper en Zwaantje Meendering

Albert van der Kaap

Het verhaal over mijn voorouders had er heel anders uitgezien, als de wereld in 1918 niet was geteisterd door de Spaanse griep. Sterker nog, ik had mogelijk niet eens bestaan en als dat wel het geval was geweest dan was ik, op zijn minst, deels iemand anders geweest. Dit klinkt allemaal misschien cryptisch, maar de verklaring is heel simpel. De vrouw van mijn opa, Derk Kemper, Jantina Zwaneveld, overleed op 30 oktober 1918 namelijk aan de Spaanse griep, kort na de geboorte van een tweeling, hun zevende en achtste kind. Of zij nog meer kinderen zouden hebben gekregen? Mijn opa hertrouwde op 24 januari 1920 met Zwaantje Meendering. Met haar kreeg hij nog twee kinderen, van wie Geertje mijn moeder zou worden.

Dit schreef ik, nadat ik onderzoek had gedaan naar de Spaanse Griep, die in de maanden oktober en november 1918 met name in het noorden van ons land heel veel slachtoffers maakte. Toch is bij nader inzien, en na een gesprek met een familielid, waarschijnlijk dat Jantina is gestorven aan de kraamvrouwenkoorts, een ziekte waaraan in vroeger tijden veel vrouwen bezweken.

Derk Kemper.

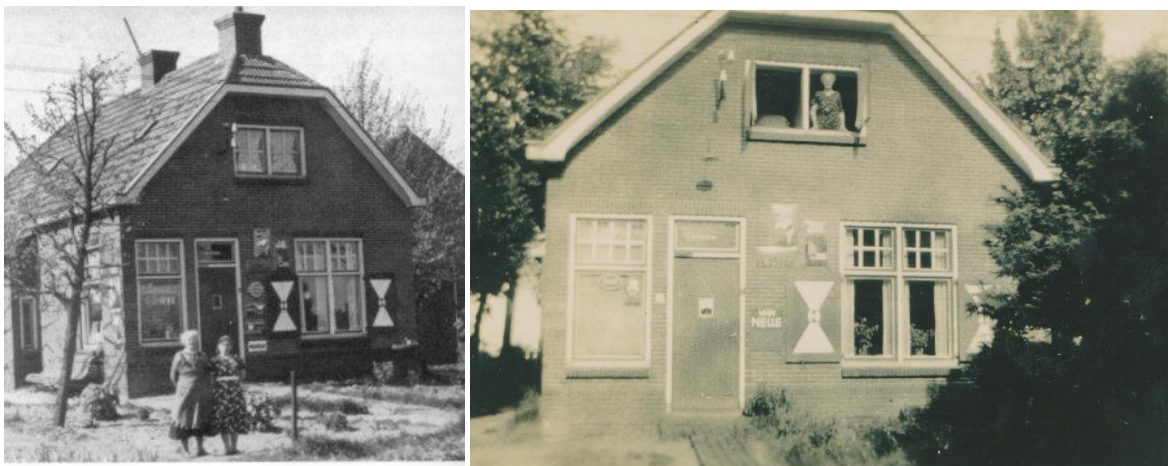
Derk Kemper, mijn opa, werd geboren op 18 juli 1886 in Bellingwolde, als zoon van Freerk Jans Kemper en Geertje Willems. Hij was een boerenzoon uit Bellingwolde, die geen boer wilde worden. Zo werd hij als 13-jarige smidsknecht bij Van Heuvelen in Vriescheloo. Derk wilde echter commies worden, maar 's avonds viel hij boven zijn boeken in slaap. Hij bleef smidsknecht en later meesterknecht bij dezelfde baas. Toen het Ruiten A-kanaal werd gegraven ging hij werken voor

Kemper & Smit, bouwers van bruggen. Hij moest dicht bij zijn werk wonen, daarom betrok hij bij de Sellingersluis en later, bij de Laudersluis, een groene keet.

Derk en de dorsmachine

Tot 1920 werd in Sellingen en Laude met de vlegel gedorst. Dit oude handwerk werd vooral 's winters op de lemen deel uitgeoefend. Omstreeks 1919 werd in het Carspel (of kerspel) Sellingen de Coöperatieve Dorsvereniging opgericht. Geert Trenning uit Laude werd voorzitter en in 1920 werd Derk Kemper aangesteld als de eerste machinist van de dorsmachine.

De dorsvereniging liet in Laude een huis bouwen voor de machinist, dit was het laatste huis links van de weg richting Ter Borg. De tweede vrouw van Derk, mijn oma Zwaantje, had hier tevens haar kruidenierswinkel. Bij het huis stond een grote schuur voor de dorsmachine. Waarschijnlijk omdat de dorsmachine in Laude gestationeerd was sprak men van de dorsmachine van de Lauderboeren. De dorsmachine werd aangedreven door een locomobiel en aanvankelijk door zware Belgen, paarden en geen mensen, getrokken. Kort voor de oorlog werd een Hanomag trekker gekocht.

Zwaantje voor haar huis, annex winkel, en boven voor het raam.

Het huis van Derk en Zwaantje zoals dat eruitzag in 2002.

Een dorsmachine aangedreven door een stoommobiel (rond 1895-1900) bij het gehucht Panser tussen Zoutkamp en Vierhuizen. Bron/foto: H. Hes, collectie RHC Groninger Archieven.

De machinist van de dorsmachine (Derk Kemper) poseert voor de foto (tweede van links, bovenste rij).

De anderen op de foto zijn v.l.n.r. achter: Hendrik Potze (Hinneke Hounderkont; hij was 'kippendokter'), Derk Kemper, Theo Buurman, Menzo Scholtens, ?. Voor: Wubbe Boels, Albert Scholtens (Tabak), Albert Scholtens of Trientjes, Jurrien Potze (Jurrien Vieftien; hij had vijftien kinderen), Albert Dubben,?.

Derk Kemper op de dorsmachine.

Derk Kemper, zitten d op een strobaal.

De stoker was verantwoordelijk voor water en vuur. Hij moest een uur voor de anderen beginnen om de locomobiel, die met grote brokken kool gestookt werd op temperatuur te krijgen. In 1927 werd in Sellingen en omstreken elektriciteit aangelegd zodat de locomobiel overbodig raakte. Dit beperkte echter de plaatsen waar gedorst kon worden. Men moest in de buurt van de straatweg blijven, want stroom hadden alleen de huizen langs de straatweg. Kemper dorste vanaf de Schaalbergerweg tot Plaggenborg bij Jipsinghuizen. Hij ging niet over de A in Jipsinghuizen. In het dorstseizoen kwam Kemper wekelijks bij Geert Trenning om af te rekenen of bepaalde zaken te bespreken. 's Zondagsmorgens dronk Derk Kemper een Berenburger en rookte bij een sigaar. Als Geert Trenning, zijn werkgever, dan onverwachts op bezoek kwam moesten het glas en de sigaar gauw verdwijnen, want Derk wilde niet dat Trenning wist dat bij het er eens per week van nam. 's Winters pompte hij met de trekker water uit de Ruiten A om de Postruiken, de plaatselijke ijsbaan, onder water te zetten. Dit gebeurde vaak 's avonds of 's nachts, want het dorsen mocht er niet onder lijden. De Kemper-kinderen kregen gratis donateurskaarten van de ijsvereniging van Geert Trenning, die tevens in het bestuur van de ijsvereniging zat. Derk bleef zijn werk voor de dorsmachine doen tot zijn pensioen in 1951. Hij werd opgevolgd door Hendrik Potze. De komst van de maaidorser (combine) maakte de dorsmachine uiteindelijk overbodig. Toen de dorsmachine nog door paarden werd getrokken, kwam het wel voor dat het personeel met man en macht de locomobiel, de dorskast en de stro pers moest verzetten. Bij elk wiel stond dan een man om op commando de spaken vast te pakken en de wielen in beweging te zetten óf naar voren óf naar achteren. Meestal waren er twee kerels die de hevels bedienden met een blok hout erachter. Aan de disselboom stonden twee mannen. Als ieder op zijn plek stond, riep Derk Kemper: "Ain, twaai, (g)eliek!"¹

¹ G. Luth, Genealogie van de familie Meendering in het Carspel Sellingen te Westerwolde, 1994

Derk Kemper en Zwaantje Meendering. Derk Kemper was machinist op de dorsmachine en had een 'ambtswoning'.

Huis van Derk Kemper aan de Dorigweg in Sellingen.

De huwelijken van Derk Kemper

Derk en Jantina

Derk Kemper trouwde (1) in Bellingwolde op 19 januari 1907 met Jantina Zwaneveld geboren op 6 augustus 1886 in Vriescheloo, dochter van Luitjen Harms Zwaneveld en Elizabeth Heibroek. Zij

overleed op 30 oktober 1918 in Laude, veertien dagen na de geboorte van een tweeling. Mogelijk stierf zij aan de Spaanse griep die in oktober en november aan veel mensen in het noorden van ons land het leven kostte, maar waarschijnlijker is het dat zij stierf, in het kraambed, stierf aan de kraamvrouwenkoorts. Zij werd begraven in Sellingen.

Jantina Zwaneveld

Spaanse griep

Hoewel de ziekte de Spaanse griep genoemd wordt, ligt de oorsprong niet in dat land, maar naar alle waarschijnlijkheid in de Verenigde Staten. Het eerste gedocumenteerde geval is dat van soldaat Albert Mitchell, die zich op 11 maart 1918 ziekmeldde in Fort Riley in de staat Kansas in de Verenigde Staten. De ziekte verspreidde zich vervolgens met zeer grote snelheid door de wereld. Vanuit de Verenigde Staten naar het Oosten en vandaar weer terug naar het Westelijk halfrond. De Eerste Wereldoorlog (1914-1918) was nog niet ten einde en door de censuur kwamen aanvankelijk weinig berichten over de ziekte naar buiten. Alleen in Spanje, dat niet aan de oorlog deelnam, werd in de pers veel aandacht besteed aan de epidemie. De virusziekte werd in andere landen daarom al gauw de Spaanse griep genoemd.

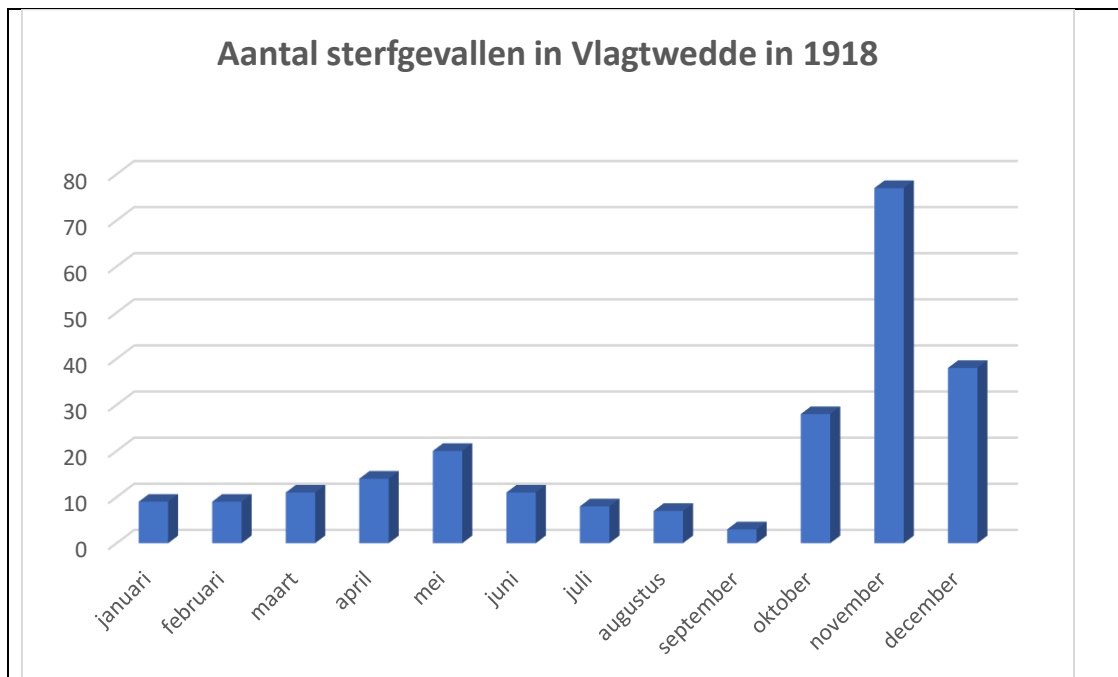
In Amerika waren meisjes in 1918 aan het touwtjespringen op het volgende rijmpje:

*I had a little bird
And its name was Enza
I opened the door
And in-flew-Enza.*

Spotprent in *De Nieuwe Amsterdammer*, juli 1918.

In de jaren 1918-1919 was er sprake van een wereldwijde pandemie die naar schatting 50 tot 100 miljoen levens (2,5 tot 5% van de wereldbevolking) eiste, een aantal dat het totale dodental van de Eerste Wereldoorlog ruimschoots overtreft. De piek van het aantal slachtoffers lag in de maanden (september) oktober, november en december 1918.

Op 9 november meldt de Provinciale Drentsche en Asser Courant dat in Emmen in enkele dagen tijd 76 doden vielen.

Naar alle waarschijnlijkheid stierven de meesten van hen aan de Spaanse griep. Een ziekte die zich, naar het lijkt, vanuit het westen verspreidde over de rest van Nederland en in het noorden zijn hoogtepunt bereikte in november.

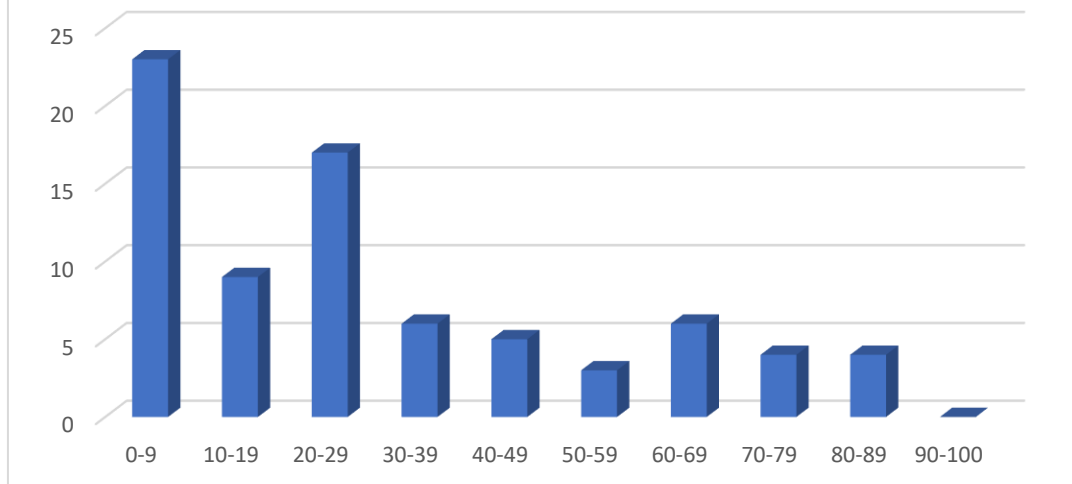
De ziekte trof vooral jonge mensen, zoals uit onderstaande grafiek blijkt. *Slachtoffers waren jong*

De ziekte trof vooral jonge mensen, zoals uit onderstaande grafiek blijkt. Onderzoekers van de Universiteit van Arizona in de Verenigde Staten geven hiervoor de volgende verklaring. 18 tot 29-jarigen hadden de pech dat zij in hun kindertijd aan het 'verkeerde' griepvirus (de zogeheten Russische Griep) waren blootgesteld: een griepvirus dat sterk afweek van de Spaanse Griep zodat zij hiertegen geen immuniteit hadden opgebouwd.

Degenen die in 1918 tien tot vijftien jaar waren, hadden juist het geluk dat zij op jonge leeftijd waren blootgesteld aan type virus dat wel verwant was aan het virus dat de Spaanse griep veroorzaakte. En de ouderen waren beschermd doordat zij in hun jeugd vaak al vergelijkbaar virus onder de leden hadden gehad. Hun vroege blootstelling leverde hen nog decennialang extra bescherming.²

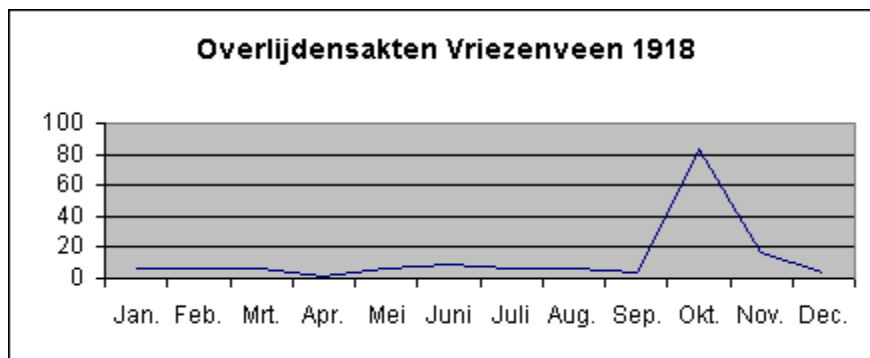
² <https://bit.ly/2SdKB0w>

Leeftijd overledenen in november 1918 in Vlagtwedde

Een maand eerder had de ziekte in het Overijsselse Vriezenveen zeer veel slachtoffers gemaakt. In oktober 1918 overleden er in de gemeente Vriezenveen maar liefst 84 personen en in de maand daarop waren dit er nog eens 17. Zij zullen niet allemaal aan de gevolgen van de Spaanse griep zijn overleden, maar de meesten vermoedelijk toch wel. Net als in Vriezenveen verdween ook de ziekte ook in Gasselte even plotseling als ze was gekomen.

Overlijdensakten Vriezenveen 1918

Het heeft er alle schijn van dat de ernst van de ziekte aanvankelijk werd onderschat. 'De ziekte welke Spanje teistert, schijnt een soort influenza te zijn, die,' zo schrijft de telegraaf op 30 mei van dat jaar, 'blijkbaar een goedaardig verloop heeft. Gevallen met doodelijke afloop werden tot nu toe niet gemeld.'

Als de Tilburgsche Courant op 10 juli meldt dat de Spaanse griep is uitgebroken onder honderd personen in het Engelse Interneringskamp in Groningen voegt de journalist eraan toe: 'De toestand is echter niet ernstig'. Men hoopt dat de patiënten in eenige dagen genezen zullen zijn.

Negen dagen later meldt het Dagblad voor de arbeiderspartij: 'De burgemeesters van Enschede en Lonneker deelen mede, dat blijkens een schrijven van den inspekteur voor Volksgezondheid... het voor personen, die aan de zogenaamde "Spaanse ziekte" lijden, geraden is, daarmede niet te blijven doorloopen. Alsdan zouden ernstige komplikatiën, die tot den dood voeren, het gevolg kunnen zijn. Zoo spoedig mogelijk dient bedrust te worden genomen en geneeskundige hulp ingeroepen, wijl de ziekte dan in de meeste gevallen in eenige dagen zal zijn afgeloopen.'

Pas langzamerhand worden de ernst van de ziekte, die aanvankelijk vooral slachtoffers maakte onder militairen in kampen en kazernes, en het epidemische karakter ervan duidelijk.

Derk en Jantina hadden acht kinderen:

- Dieuwerke Kemper (dienstbode), geboren 19 april 1907 in Vriescheloo, overleden 14 september 1999. Zijn trouwt (1) op 19-05-1928 met Hendrik Zuurman, zoon van Willem Zuurman (landarbeider) en Trijntje Smit (gescheiden op 6-11-1940). Zij woonden in Veele. Dieuwerke trouwt (2) met Derk Schotema en (3) met Albertus Andreas Witteman, geboren op 21 juni 1902 en overleden op 14 augustus 1978 in Hoorn. Geen kinderen.
- Geertje Kemper, geboren op 2 mei 1908 in Vriescheloo, overleden op 4 oktober 1908 in Vriescheloo aan kroep.
- Geertje Kemper, geboren 30 april 1909 Vriescheloo, overleden 27 september 1996. Getrouwd in Bellingwolde op 9 augustus 1929 met Jan van der Wolf (kommies), geboren op 24 december 1903 in Weststellingwerf, zoon van Gerrit van der Wolf (landbouwer) en Hielkje van Aarsen. Geertje is niet door haar vader en stiefmoeder opgevoed maar door "opa achter in't dorp" zoals zij haar grootvader noemde. Zij kregen tussen 1930en 1944 zes kinderen (Hielkje Jantina, Dirk, Gerrit, Frederik, Jantina Hielkje en Cornelis Klaas).
- Freerk Luitjen Kemper, geboren 17 oktober 1910 in Vriescheloo, overleden 15 april 1977. Freerk trouwde (1) op 18 september 1934 in Emmen met Geeske Witteveen, op 4 augustus 1954 in Emmen met (2) Jantina Stevens en op 22 april 1965 in Amsterdam met (3) Janke Hof. Met Geeske kreeg Freerk tussen 1935 en 1947 vijf kinderen (Derk, Heerke Emko, Emko, Jantina Janna en Janna).
- Luitjen Harm Kemper, geboren 2 april 1913 in Vriescheloo, overleden 13 mei 1984. Getrouwd op 4 mei 1935 in Vlagtwedde met Stientje Moorlag. Zij hebben een dochter, Harmke.
- Elisabeth Kemper, geboren 13 januari 1915 en overleden 24 oktober 1995 in Groningen (begraven op 28 oktober in Mussel, psalm 43:4 oude berijming). Getrouwd op 22 juni 1938 in Vlagtwedde met Heije Folkers, geboren op 24 september 1912 in Mussel, zoon van Harm Folkers en Albertje Wubs. Zij kregen een dochter, Jantina.

- Jantina Kemper, geboren 13 oktober 1918, overleden op 14 oktober 2003. Getrouwd op 9 december 1942 in Vlagtwedde met Harm Wilts, geboren op 3 augustus 1890 in Ter Apelkanaal, overleden op 10 oktober 1987, zoon van Harm Wilts en Hillechien Stavast. Jantina en Harm kregen tussen 1943 en 1960 vijf kinderen, Hendrika Dieuwerke (Riek), Geertje, Hendrik (Henk) en, Hillechien (Hilly) en Adriana (Atie). Jantina had al een kind, Jantina (Tineke) toen zij met Harm trouwde.

Jantina Kemper op de dag dat zij belijdenis deed, wat een voorwaarde was om haar dochter Jantina (Tineke) te mogen laten dopen.

Klassenfoto van Jantina Kemper, het derde meisje links van de meester.

Algemene Begraafplaats in Maarsse.

- Jan Kemper, geboren 13 oktober 1918 en overleden 18 juli 1998. Getrouwd op 20 juni 1943 in Onstwedde met Aike ter Haar, geboren op 24 juni 1922 en overleden op 1 oktober 2000 in De Heggerank in Mussel. Geen kinderen.

Jan Kemper en zijn tweelingzus Jantina.

Vier generaties Kemper. Van links naar rechts: Freerk Luitjen Kemper, Freerk Luitjen Kemper, Derk Kemper. Boven Derk Kemper.

De voorouders van Jantina Zwaneveld

Nanne Harms Zwaneveld (smid) werd rond 1810 geboren in het Duitse Weener en overleed op 26 december 1881 in het nabijgelegen Wymeer. Hij was de zoon van Arend Harms Zwaneveld en Grietje Everts Gerjes. Hij trouwde (1) op 17 januari 1835 met Engelina Eden Blok, geboren op 30 november 1814 in Wymeer en overleden op 6 maart 1898 in Wymeer. Zij was de dochter van Ede Alberts Block (8 maart 1778 – 20 maart 1841) en Styntje Lupkes Eisenschmied. Uit het huwelijk van Nanne en Engelina:

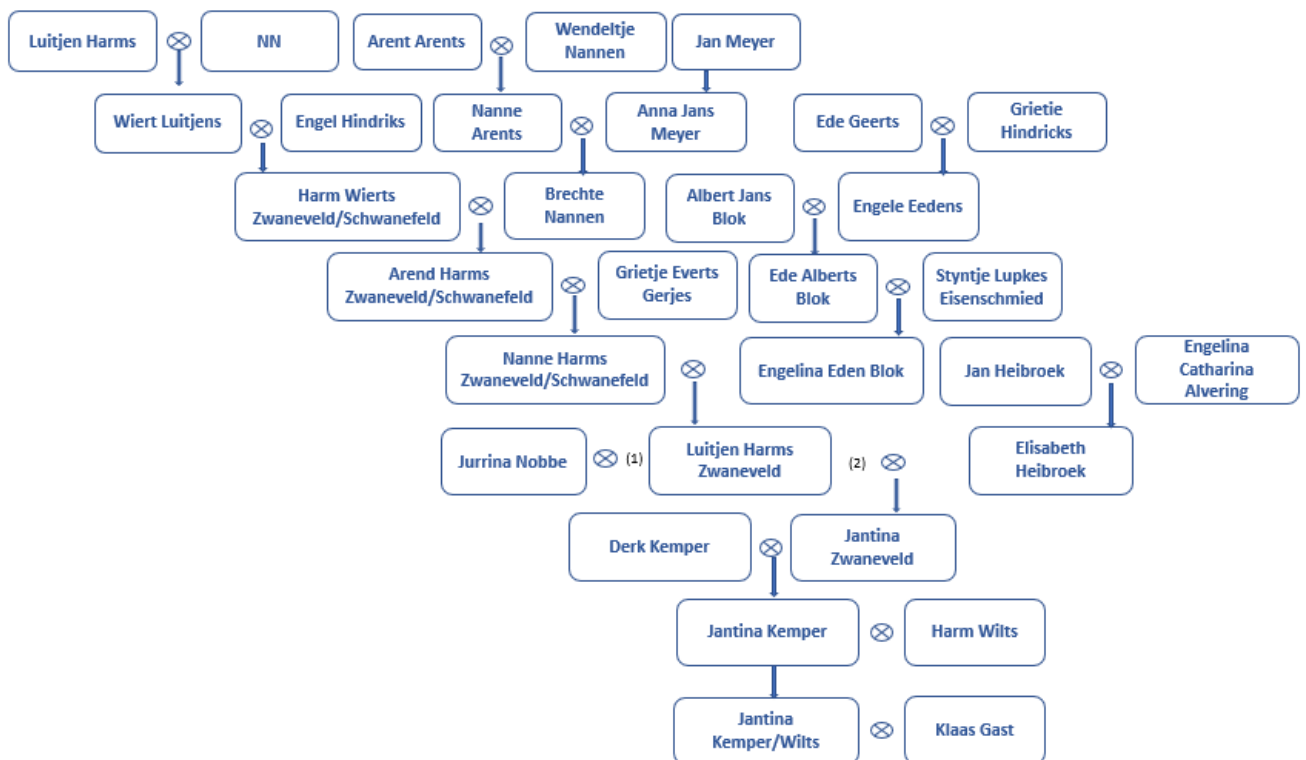
- Arend Harms Zwaneveld, geboren 18 april 1835 in Wymeer. Getrouwd op 30 april 1871 in Wymeer met Siebentje Bakker
- Ede Harms Zwaneveld, geboren op 12 november 1837 in Wymeer.
- **Luitjen Harms Zwaneveld** (bakker), geboren in Wymeer op 25 augustus 1840 en overleden op 11 mei 1925 in Veele. Getrouwd (1) op 8 december 1877 met Jurrina Nobbe, geboren in 1853 in Bellingwolde en overleden in 1884, dochter van Doewe Nobbe en Anna Frizenborg. Uit dit huwelijk:
 - Engelina Zwaneveld, geboren rond 1881 in Bellingwolde. Getrouwd op 31-jarige leeftijd op 15 juni 1907 in Bellingwolde met Jan Hendrik Datema.

Luitjen trouwde (2) op 15 mei 1884 in Nieuwe Pekela met Elizabeth Heibroek, geboren in Nieuwe Pekela op 17 oktober 1855 en overleden op 29 maart 1893, dochter van Jan Heibroek en Engelina Catharina Alvering. Uit dit huwelijk:

- Lientje Zwaneveld, geboren op 5 februari 1885 in Bellingwolde, overleden op 30 maart 1945 in Winschoten.
- **Jantina Zwaneveld**, geboren op 6 augustus 1886 in Vriescheloo. Zij trouwde op 19 januari 1907 in Bellingwolde met **Derk Kemper**.
- Grietje Zwaneveld, geboren op 4 januari 1888 in Vriescheloo.
- Jan Jans Zwaneveld, geboren op 15 juni 1890 in Vriescheloo.
- Siebentje Zwaneveld, geboren op 27 mei 1892 in Vriescheloo, overleden op 2 oktober 1892 in Vriescheloo.

Luitjen trouwde (3) op 7 april 1894 in Bellingwolde met Dieuwerke Lammerts Kraak, geboren in Noordwolde (Bedum) op 17 april 1839 en overleden op 1 april 1922 in Vriescheloo, dochter van Hindrik Jans Kraak en Dieuwerke Lammerts Huizinga. Zij was eerder getrouwd, op 30 mei 1861 in Bellingwolde met Jan Engelkens, met wie zij een kind had.

- Grietje Zwaneveld, geboren in 1843 in Wymeer.
- Hermann Johann Zwaneveld, geboren op 23 augustus 1846 in Wymeer.
- Wiert Harms Zwaneveld, geboren op 21 december 1848 in Wymeer en overleden op 18 januari 1928 in Bellingwolde. Getrouwd met Hiltje van Lenning, geboren te Bellingwolde op 14 november 1847, overleden aldaar op 25 september 1935, dochter van Willem van Lenning en Annechien Wirtjes Eilderts.
- Stientje Zwaneveld, geboren op 19 maart 1851 in Wymeer.
- Nanne Harms Zwaneveld (stoker, treinsmid, wagenmeester), geboren op 15 december 1853 in Wymeer. Getrouwd op 10 mei 1890 in Nieuweschans met Anna Inderwisch, geboren op 8 oktober 1860 in Groningen, overleden op 29 december 1949 in Nieuweschans, dochter van Johan Inderwisch (schipper) en Janna Koerts Slik.
- Sophia Friederika Zwaneveld, geboren op 27 mei 1857 in Wymeer. Getrouwd op 5 oktober 1889 in Bellingwolde met Roelf Oterdoom (onderwijzer), geboren op 21 april 1848 in Meeden en overleden op 1 oktober 1913 in Borger. Hij was getrouwd (2) op 6 juli 1872 in Bellingwolde met Anna Eelsing.

Derk en Zwaantje

Derk trouwde op 24 januari 1920, nog maar 33 jaar oud en met acht kinderen, in Vlagtwedde met Zwaantje Meendering, geboren op 22 maart 1884 in Zuidveld en overleden op 18 mei 1954 in Emmen. Zij was de dochter van Geert Freerks Meendering en Elizabeth de Vries. Getuigen waren de 69-jarige gemeenteveldwachter Roelof Mulder en de 25-jarige klerk Wijnholdus Albertus Wijnholds.

Den *nienentwintigsten Januari* negentienhonderd-
twintig zijn voor mij, Ambtenaar van den *Burgerlijken* Stand der gemeente *Vlagtwedde*, in het huis der gemeente, in het openbaar, verschenen, ten einde een huwelijk aan te gaan:

Derk Kemper

oud *drieëndertig* jaren, *machinist*, geboren *te Bellingwolde* wonende te *Sellingen*, gemeente *Vlagtwedde*, weduwnaar van *Antonia Kwameveld*, *meerjarig* zoon van *Freerk Kemper*, arbeider en van *Gertrijde Willemus*, zonder beroep, beiden wonende te *Bellingwolde*.

en

Zwaantje Meendering

oud *vijfëndertig* jaren, *zonder beroep*, geboren *te Vlagtwedde* wonende te *Zuidveld*, gemeente *Vlagtwedde*, *meerjarig* dochter van *Geert Meendering*, landbouwer, wonende te *Zuidveld*, gemeld en van *Elizabeth de Vries*, overleden.

De afkondiging van dit huwelijk heeft alhier plaats gehad op Zaterdag *deen Januari* *deses jaars*.

Zwaantje Meendering (links) en Derk en Zwaantje (rechts).

Derk en Zwaantje.

Samen kregen zij nog drie kinderen, Derk Kemper, geboren op 27 augustus 1921 en overleden in De Mussel op 15 augustus 2001. Hij trouwde op 15 juli 1942 met Hendrikje (Hennie) Nonkes, geboren op 31 juli 1919 in Onstwedde, overleden op 1 januari 2007 in Stadskanaal, dochter van Gosse Nonkes en Hillechien Luikens. Zij kregen tussen 1943 en 1950 drie kinderen, Derk Gosse, Gosse Zwaantinus Geert en Zwaantje Hillegien. Het drie-jarige broertje van Hennie Nonkes, Jan, stierf op 15 oktober 1918 aan de Spaanse griep.

Derk Kemper en Hennie Nonkes 1942. Rechts: rechts boven Jantina Kemper met haar dochter Tineke.

Links in de middelste rij Elisabeth Kemper en Heije Folkers en daarvoor, met strik, hun Jantina.

Derk Kemper met zijn drie kinderen, Derk, Gosse en Zwaantje bij Ekenstein.

Geertje Kemper, mijn moeder, werd geboren op 26 januari 1926 in Laude en overleed op 23 mei 2011 in De Horst in Emmen. Geertje stierf, net als haar moeder aan longkanker.

Op 16 maart 1928 werd in Groningen nog een levenloos kind geboren.

Heden den negentien den Maart negentienhonderd acht en twintig verschenen voor mij Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente Groningen: Heinrich Louwe de Jonge oud veertien jaren, administrateur, wonende te Groningen en Tacke Heister oud acht jaren pleesk, wonende te Groningen, die verklaarden, dat op den veertien den Maart dezes jaars, des voorn middags te half twaalf uur, in deze gemeente is overleden Leer albert van een kind Zwaantje Heister Zonder loeroep, echtgenote van Derk Kemper vroedvrouw beide woonende te Londe gemeente Stagtwedde, welk kind door de aangewezen als levenloos wordt aangegeven.

Foto van het gezin van Derk en Zwaantje met vlak voor Zwaantje Meendering, Geertje Kemper.

Zwaantje ging alleen 's winters naar school. Toen ze 12 jaar was werd ze kindermeid bij Hesse in Ter Walslage voor 12 gulden per jaar. Ze moest voor de kinderen Wilke en Roelf zorgen. Toen Albert Hesse en zijn vrouw een avond weggingen, moest Zwaantje de jongens naar bed brengen. Eén van de jongens wilde voor het naar bed gaan niet plassen, met het voorspelbare gevolg. De volgende morgen kreeg Zwaantje de wind van voren van mevrouw Hesse. Zwaantje was niet op haar mondje gevallen. Ze verweerde zich met "Kan ik het help'n, as den jong nig mieg'n wil." Wegens haar grote mond werd Zwaantje door haar bazin weggestuurd. Ze pakte haar spullen en vertrok, maar voor ze goed en wel op de Boekhorst was, kwam Albert Hesse haar achterna. Zijn reactie was "Man moust wol bliev'n."

Zwaantje deed op 16 april 1906 belijdenis samen met haar zuster Janna. Net als Janna werkte Zwaantje altijd "waar werk was". In de herfst van 1953 heeft ze met een buurvrouw nog een bunder aardappelen aangenomen (om die te rooien). Volgens Geertje Kemper heeft Zwaantje 4 jaar verkering gehad met Roelof Mulder. Toen ze zouden trouwen, moest hij een straf uitzitten. Toen hij vrijkwam heeft hij Zwaantje niet opgezocht. Uit deze verhouding had Zwaantje een voorkind Geert Meendering, geboren op 4 maart 1913. Op 18 oktober 1939 is hij getrouwd met Hindrikje Harder.

Geert Meendering

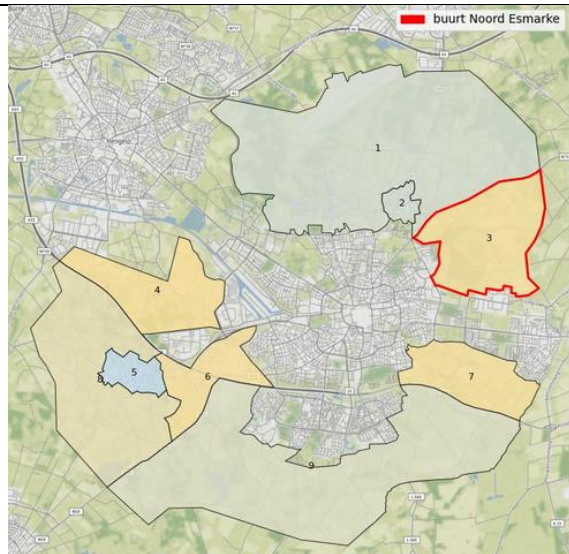
Zwaantje Meendering had bij haar huwelijk een zoon, Geert Meendering, geboren op 4 maart 1913 en overleden op 8 november 1941, zoon van Roelof Mulder. Geert trouwde op 18 oktober 1939 met Hindrikje Harder, dochter van Renze Harder en Antje Gringhuis. Geert werd opgevoed door zijn moeder, zijn opa en zijn tante Hindertien. Toen Zwaantje met Derk trouwde ging hij met haar mee. Hij verdiende de kost door met de fiets langs huizen te gaan om kruidenierswaren uit de winkel van zijn moeder te verkopen. Na zijn huwelijk op 18 oktober 1939 met Hindrikje Harder, dochter van Renze Harder en Antje Gringhuis begon hij een kruidenierszaak aan de Kloosterveenweg 7 in Ter Apel.

Hindrikje Harder

Hindrikje Harder, geboren op 5 oktober 1912 in Nieuw-Weerdinge en overleden in Denekamp, verloor in nog geen twee maanden tijd in november en december 1918 haar vader, drie broers en een zus aan de Spaanse griep. Na de dood van Geert hield zij de zaak aan en nam ze drie kostgangers. Toen ze op 18 juli 1958 in Denekamp trouwde met Aris van de Steeg uit de Noord Eschmaerke (Lonneker) verkocht ze de zaak. De nieuwe eigenaren verkochten de zaak uiteindelijk aan kapper Bos.

Aris van de Steeg (fabrieksarbeider), zoon van Geurt van de Steeg (fabrieksarbeider) en Hendrikje de Boer, geboren op 26 november 1906 in Noord Eschmarke (Lonneker) en overleden op 20 november 1996 in Denekamp, was eerder, op 13 november 1929 in Denekamp, getrouwd met Rudolfine Ida Krikke, dochter van Geert Krikke en Adelheid Potthoff, geboren in 1908 in Gronau en overleden op 8 februari 1957 in Oldenzaal (zij woonde toen in Denekamp). Aris en Rudolfina kregen zes kinderen, onder wie Geert (ongeveer 1930 - ongeveer 2011) en een Ruud.

Nummer 3 is de buurt Noord Esmarke.³

Motorongeluk

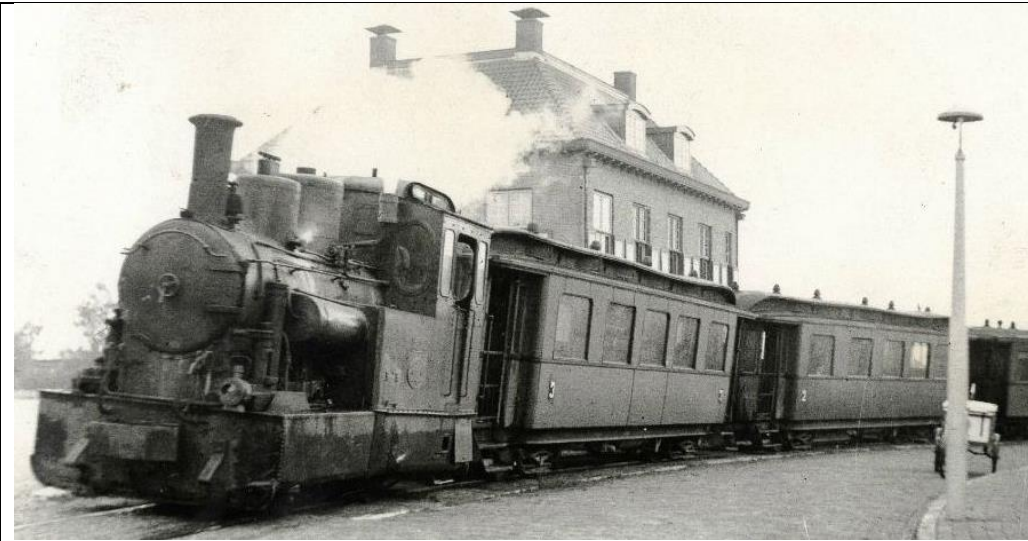

Op 34-jarige leeftijd overleed Geert aan de gevolgen van een motorongeluk. *'Ter Haar. Een vrij (!) ernstig verkeersongeval had gistermorgen plaats op de Sellingerstraatweg te Ter Haar. De winkelier G. Meendering, die op zijn motor in de richting Ter Apel reed, passeerde te Ter Haar de stoomtram O.G., wat staat voor Oostelijk-Groningen, maar in de volksmond Oal Graitje werd genoemd. Rookwolven, die uit de locomotief kwamen bedekten den weg en daarom kon M. niet uitzien wat op den weg was, zodat hij middenin den rookwolk tegen een melkwagen, die voor hem uitreed, botste. Hij sloeg met zijn motor tegen den weg, bleef bewusteloos liggen en werd bij den landbouwer Schoonbeek binnengedragen. De ontboden geneesheer, Dr. De Vries, die hem de wonden verbond, constateerde ernstige kneuzingen en achtte overbrengen naar een ziekenhuis per ziekenauto noodzakelijk. De motor bleef ongeschonden.'*

Dit bericht verscheen op zaterdag 9 november 1946 in de Winschoter Courant. Dat Geert de dag ervoor al was overleden had de krant blijkbaar niet meer bereikt. Toen Geert zwaargewond op de weg lag, kwam Wilke Hesse in zijn auto voorbij. Toen hij zag wie er verongelukt was ging hij Geerts vrouw, Hindertje, waarschuwen. Hij adviseerde haar naar hem toe te gaan daar hij nogal pijn in de borst had. Hindrikje voorvoelde toen al dat hij dood was en ging op de fiets naar Ter Haar. Wilke *'vergat'* haar even met zijn auto te brengen.⁴

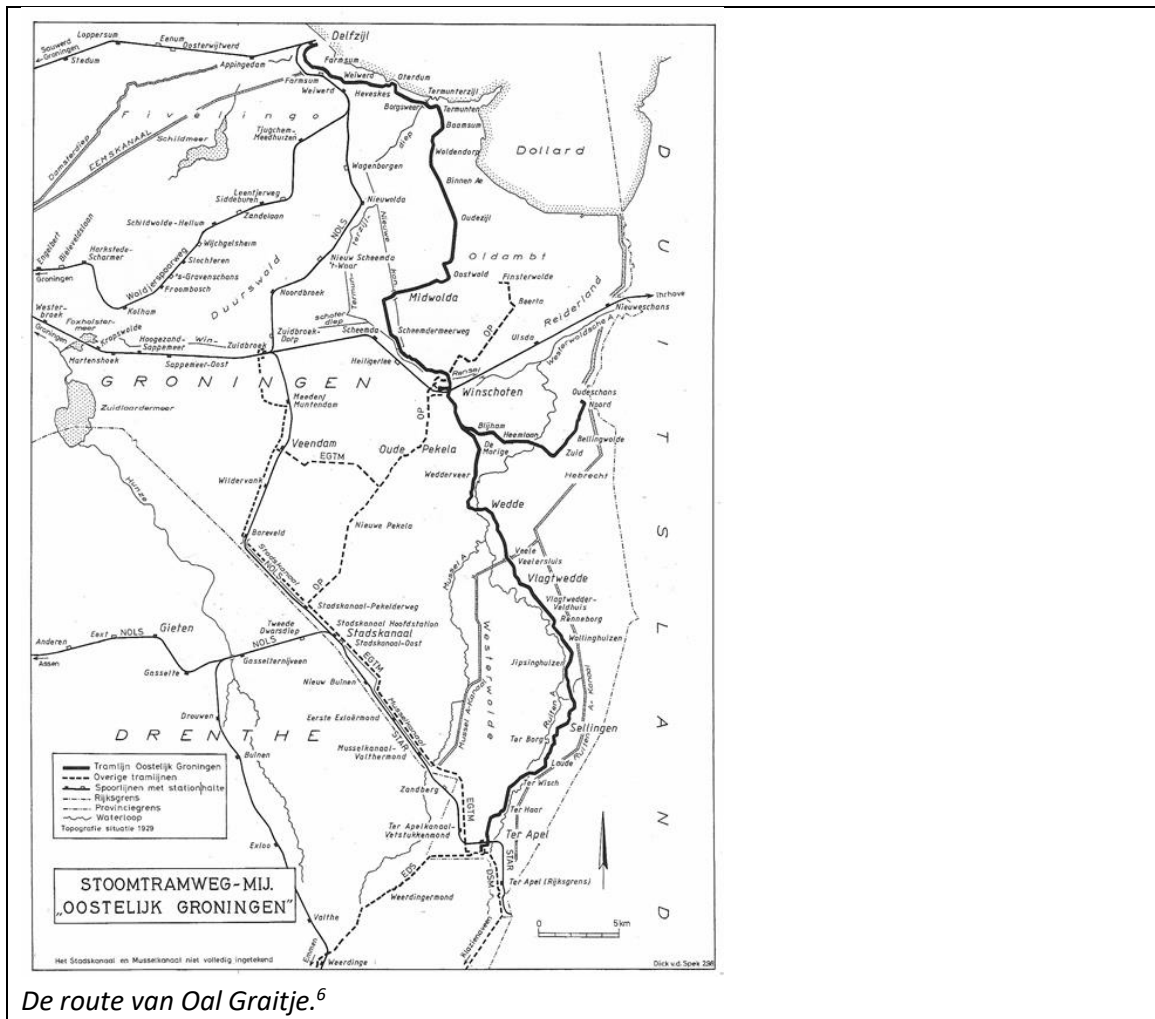
³ <https://allecijfers.nl/buurt/noord-esmarke-enschede/>

⁴ G. Luth, Genealogie van de familie Meendering in het Carspel Sellingen te Westerwolde, 1994

Oal Graitje was de bijnaam van deze tram, die in eerste instantie niet meer dan 20 kilometer per uur haalde. Later werd dat 30 km. Per uur.⁵ De tram reed tussen 1915-1940 tussen Delfzijl en Ter Apel.

⁵ <https://bit.ly/2SfasoZ>

De route van Oal Graitje.⁶

Toen de eerste vrouw van Derk Kemper in oktober 1918 overleed werd Zwaantje bij hem huishoudster. Ruim een jaar later trouwden ze, Zwaantje was toen 35 jaar.

Naast het huishouden had Zwaantje een kruidenierswinkel en hield ze kippen, eenden en een geit. Later zorgde ze ook voor de machinepaarden. Men zegt dat alleen haar eigen kinderen in de winkel mochten komen. Zij zei altijd: 'Het kleed van een stiefmoeder is lang, er wordt gemakkelijk op getrapt'.

Zwaantje Meendering overleed op 18 mei 1954 in Emmen aan slokdarmkanker. Zwaantje verbleef vier weken in het ziekenhuis wegens haar ziekte. Toen ze ontslagen werd, gingen Zwaantje en Derk bij hun dochter Geertje in Emmen wonen.

Na het overlijden van Zwaantje bleef Derk nog zeven jaar alleen aan de Dorigweg wonen. Toen hij wist dat hij in een bejaardentehuis kon, zonder dat zijn kinderen voor hem moesten betalen, heeft hij zelf een kamer in het bejaardentehuis Schoonoord gevonden.

⁶ <https://bit.ly/2Gco2ae>

Derk en Zwaantje

Graven van Derk Kemper en zijn tweede vrouw Zwaantje Meendering op het kerkhof in Sellingen.

Derk en Anna

Derk (75) trouwde op 75-jarige leeftijd, op 20 november 1961, met de 83-jarige Anna Siegers, geboren op 15 oktober 1878 in Weerdingermarke (Emmen), overleden op 20 september 1963 in Sleen, dochter van Jacob Siegers en Douwina Bakker. Zij is begraven op het kerkhof aan de Kerkhoflaan in Emmen. Zij was weduwe van Jan Mulder, geboren op 2 januari 1868 te Musselkanaal (Onstwedde), overleden op 25 mei 1943 in Emmen, zoon van Jacob Mulder en Grietje Lindeman. Jan en Anna waren getrouwd op 9 september 1898 in Emmen. Zij kregen elf kinderen.

In het bejaardentehuis in Schoonoord had hij Anna leren kennen en blijkbaar klikte het tussen hen, zij zat meestal bij hem op de kamer. Dit gaf aanleiding tot praatjes. Het bestuur van het (christelijke) bejaardentehuis stelde hen toen voor de keus: trouwen of vertrekken. Het werd trouwen. Derk heeft zijn kinderen niet van tevoren op de hoogte willen stellen van dit derde huwelijk. Dochter Geertje kreeg pas lucht van het huwelijk toen haar buurvrouw haar kwam feliciteren. Het echtpaar stond, met foto, in de plaatselijke krant. Boos belde Geertje met haar (half)zuster Dieuwertje in Hoorn. Als ik dat had geweten, reageerde zij, dan was het niet gebeurd. Nee, antwoordde Geertje nuchter, dat

wist die ouwe natuurlijk ook, daarom vertelde hij niets.

Na het overlijden van Anna verhuisde Derk naar Kloosterheerd in Ter Apel, want in Schoonoord voelde hij zich niet meer thuis. Hij stierf op 8 december 1968 in het ziekenhuis in Emmen, waar hij was opgenomen toen hij bij een val uit bed zijn heup had gebroken. Hij werd begraven op 12 december 1968 in Sellingen op het kerkhof achter de kerk, naast Zwaantje. Niet ver van hun graf staat de grafstele van zijn eerste vrouw Jantina Zwaneveld.

Voorouders van Anna Siegers

Haijo Harmens Siegers. Getrouwd met Geertien Jans. Uit dit huwelijk:

- Harm Haijers Siegers. Uit zijn huwelijk:
 - Haijo Siegers, gedoopt in Veendam, begraven op 15 april 1799 in Veendam. Getrouwd op 17 augustus 1783 in Veendam met Albertje Harms Pinkster. Uit dit huwelijk:
 - Harm Heijes Siegers werd gedoopt op 29 december 1793 in Veendam. Getrouwd op 23 augustus 1823 in Nieuwe Pekela met Jaapchien Gerrits Bos, dochter van Gerrit Harms Bos en Grietje Harmens. Uit dit huwelijk:

Haije Heijes Siegers (arbeider) werd geboren op 20 september 1829 in Onstwedde en overleed op 4 juli 1887 in Emmen. Hij woonde vanaf 1829 huis nr. 21 in Stadskanaal en tot 1833 in huis nr. 4.

Hij diende van 1850-1855 in het 3^e regiment infanterie.

Hij trouwde op 24 oktober 1857 in Borger met Lammechien Tammes (arbeidster), geboren op 16 december 1830 in Ommen-Ambt. Lammechien, dochter van de ongehuwde Grietje Tammes, vestigde zich op 1 januari 1856 in Borger.

Haije en Lammechien woonden vanaf 1857 in Drouwenermond, Gasselternijveenschemond, Horsten, Musselkanaal en Ter Apelkanaal. Zij kwamen op 27 maart 1884 vanuit Vlagtwedde wonen in het Munsterscheveld in Emmen. Uit dit huwelijk:

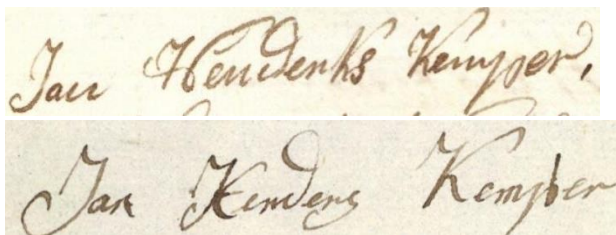
 - Jacob Siegers (arbeider) werd geboren op 5 juli 1859 in Drouwenermond. Hij overleed op 3 januari 1935 in Emmen. Hij trouwde op 4 april 1878 in Emmen met Douwina Bakker (arbeidster), geboren op 9 april 1859 in Gasselternijveenschemond, overleden op 26 december 1940 in Emmen, dochter van Douwe Alberts Bakker (arbeider, veenbaas) en Anna Fridriks Speen. Uit dit huwelijk:
 - Anna Siegers (huishoudster bij Hendrik van Veen), geboren op 15 oktober 1878 in Weerdingermarke

(Emmen), overleden op 20 september 1963 in Schoonoord. Zij trouwde met Jan Mulder en Derk Kemper.

De voorouders van Derk Kemper

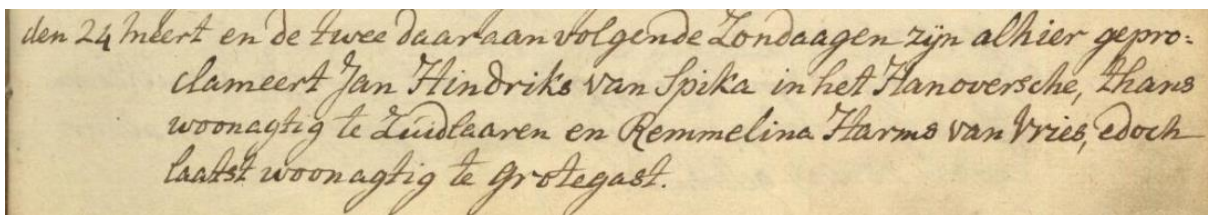
Jan Henderks (Jans) Kemper

Jan Henderks (Kemper)⁷, de oudst bekende Kemper, werd in 1781 of 1782 geboren in Spieka, een dorp tussen Bremerhaven en Cuxhaven. Duitsland of Nederland, het zal voor de mensen die in de grensstreek woonden weinig verschil hebben gemaakt, ze spraken elkaars taal. Bovendien werd Oost-Friesland in 1810, net als Nederland, als het departement l'Ems Oriëntal (Oostereems) ingelijfd bij Frankrijk. Na de val van Napoleon ging Wymeer deel uit maken van het koninkrijk Hannover dat bestond van 1814-1866, waarna het een provincie van Pruisen werd tot die in 1871 opging in het keizerrijk Duitsland.

Jan Henderks Kemper,
Jan Henderks Kemper

Jan Henderks kwam als dagloner op enig moment naar Nederland en trouwde (1) op 24 maart 1805 in Grootegast en Doezum met Rimmelina Harms, geboren in Vries, maar woonachtig in Grootegast. Jan Hindriks woonde toen in Zuidlaren.

den 24 Meert en de twee daarhaan volgende Zondaagen zijn alhier geproclameert Jan Hindriks van Spieka in het Hanoversche, zins woonachtig te Zuidlaaren en Rimmelina Harms van Vries, doch laatste woonachtig te Grootegast.

Hij trouwde (2) op 8 juni 1807 in Wymeer? met Renske (of Geeske) Harms Kloosterboer, geboren op 6 april 1780 in Heerenland (Wymeer). Renske (of Geeske) was een dochter van Harm Hendriks/Hinders en Hilke Renken, beiden ook uit Wymeer, net als hun voorouders. In dat plaatsje werd ook hun oudste zoon, Hinderk Jans, geboren (zie hieronder). Hun tweede kind, Hilke, werd op 11 oktober 1809 in Nieuw-Beerta geboren. Zij stierf op 25 maart 1888 in Oostwold. Ook Harmke (geboren op 'dingsdag' 19 mei 1812 in het huis met nummer 132 – overleden op 28 mei 1889 in Finsterwolde), Jan (geboren op 25 april 1814 op nummer 132 - overleden op 22 juni 1825), Renke

⁷ In aktes wordt hij Jan Hindriks Kemper genoemd.

(Remko) (geboren op 3 maart 1818 op nummer 132 – overleden op 27 juni 1873) en Anna (geboren op 2 november 1819 op nummer 113 – overleden op 8 mei 1894) zagen daar het levenslicht.

Renske (of Geeske) stierf op 53-jarige leeftijd, op 14 februari 1833, in Nieuw-Beerta (nr. 118) en haar man Jan twaalf jaar later, op 5 januari 1845 in Oudedijk (Beerta). De aangevers melde dat zijn geboorteplaats onbekend is.

Kerk in Wymeer. De huidige kerk in Wymeer werd gebouwd in 1886 in neo-gotische Saalbau. Het Nederlandse opschrift op de vrijstaande toren dateert echter al van 1788. In school en kerk van Wymeer was tot het midden van de negentiende eeuw het 'Niederholländisch' de officiële taal.

Hinderk Jans Kemper

De zoon van Jan en Renske, Hinderk Jans Kemper (dienstknecht), werd geboren op 4 oktober 1806 in Wymeer. Hij trouwde met Antje Martens Tjepkes (dagloonersche), geboren in 1807 in Wymeer. Ook de ouders van Antje, Marten Tjebkens en Taalke Dirks (Anneweer), kwamen uit Wymeer. Antje was het schrijven niet machtig, zoals blijkt uit de huwelijksakte van haar zoon Jan. Zij kregen drie kinderen, Jan (mijn betovergrootvader), Taalke en Marten.

Hinderk stierf op 11 november 1839 in Wymeer, zes jaar eerder dan zijn vader en nauwelijks 33 jaar oud. Antje hertrouwde met Abel Jans Abels, geboren op 17 september 1809 in Wymeer, overleden op 27 september 1875 in Wymeer, zoon van Jan Abels en Mette Berends. Abel was eerder getrouwd, op 1 september 1833 in Wymeer, met Trientje Bartels Schreuder.

Antje stierf op 5 augustus 1888 ook in Wymeer.

Jan Kemper

Jan Kemper, zoon van Hinderk en Antje en dagloner van beroep, werd geboren op 8 februari 1831 in Wymeer. Hij trouwde op 28 maart 1857 in Bellingwolde, op 26-jarige leeftijd, met Wubbina Mulder (dagloner), geboren op 7 februari 1831 in Bellingwolde. Zij was een dochter van Frerik Alberts Mulder en Jantje Fokken Vrij. Net als haar schoonmoeder, kon ook de moeder van Wubbina niet schrijven, wat verbazing kan wekken als we weten dat zij adellijke voorouders heeft (zie het artikel Van Adel). Getuigen van het huwelijk waren veldwachter Abraham van Braam, politiebeambte Harm Rotmans, onderwijzer Jakob Buining en landbouwer Berend Febes Holtkamp. Zij kregen vijf kinderen, Hindrik, Freerk (mijn overgrootvader), Antje, Jantje en Talkea.

Jan stierf op 25 januari 1872, op veertigjarige leeftijd, in Bellingwolde, Wubbina stierf op 23 februari 1901 in dezelfde plaats.

Bellingwolde

Bellingwolde was in 1828, volgens schoolmeester S.H. Brandt⁸, een doorsnee Gronings dorp. Er waren smeden, schoenmakers, kleëmakers, wevers, timmerlieden, metselaars, een winkelier, kroeghouders, klok- en horlogemakers, landbouwers, dagloners enz. en er werd gehandeld in paarden, rundvee, schapen, verken en onderscheidene graansoorten. Het klimaat was er tamelijk gezond, hoewel er, door onder water staande gronden, veelal zomers, ziekten uitbraken. Het dorp telde één kerk (met sinds 1797 een door Schnitger en Freytag gebouwd orgel, waarvan schoolmeester Brandt de bespeler was, blijkens een overeenkomst tussen de ingezetenen en Brandt) en één hoofdschool met een bijschool. Op zestien katholieken en een twintigtal joden na, was de bevolking gereformeerd. De schoolmeester spreekt niet onverdeeld gunstig over zijn mededorpsgenoten: *‘De ingezetenen zyn wat de geringe klasse betreft vry werkzaam. De boeren zelf werken weinig of niet, maar houden zich bezig met het opzigt over het werken van hun land, handelen nogal veel in paarden en ander vee. Het is hier de gewoonte om altyd een zeer vriendelyk voorkomen te vertoonen, en daarom mogen vreemden hier ook gaarne verkeerē’*; men kan echter op de gezegden niet al te sterk vertrouwen... *‘Om kundigheden te verzamelen is men traag, ten minsten niet aanhoudend, zoo wel in het godsdienstige als in andere noodzakelyke wetenschappen; de kinderen worden in dit geval ook zeer verwaarloosd. Onder de geringe klasse en dienstboden leeft men veelal ruw, maakt veel gebruik van kleine kroegen, en loopt dan zingend en tierend by den weg, soms geheele nachten door, en verkwist alzooy zyn geld. Zindelykheid is men nogal vry opgesteld, ten minsten in de woningen.... Het gebruik der spyze bestaat in allerlei tuin- en veldvruchten, goed gesmeerd, met eene ruime portie van spek of vleesch; de geringe klasse moet zich echter veelal met aardappels enz. voeden’*.

Grietje Wilhelmina Henderika van der Laan, dochter van Antje Kemper - dochter van Jan - en Jan van der Laan, trouwde met Kornelis Feenstra, een nazaat van Karst van der Kaap, broer van Elske van der Kaap.

Hindrik Kemper

Wubbina Mulder beviel op 14 februari 1855 in Bellingwolde van een zoon, Hindrik. Vermoedelijk in het huis van haar ouders, want de boreling werd aangegeven door haar moeder Jantje Fokkes Vrij, die ook bij de geboorte aanwezig was. Een vroedmeester of vroedvrouw was daarbij niet aanwezig. Jantje kon de aangifte niet ondertekenen omdat zij niet kon schrijven.

Hindrik werd bij het huwelijk van Jan Kemper en Wubbina Mulder, ruim twee jaar later, op

⁸ De schoolmeesterrapporten uit 1828 zijn de antwoorden op vragen die de Commissie van Onderwijs in 1828 stuurde aan de schoolmeesters van een groot aantal Groninger plaatsen. <https://bit.ly/3kXH176>

28 maart 1857 gewettigd, maar het wordt niet duidelijk of Jan ook de vader van Hindrik was. Het feit dat hij dezelfde naam draagt als de vader van Jan Kemper, terwijl deze naam niet voorkomt onder de directe voorouders van Wubbina, maakt het echter wel waarschijnlijk.

Freerk Jans Kemper

Freerk Jans Kemper (dagloner, boerenknecht), zoon van Jan en Wubbina, werd geboren op 30 november 1857 in Bellingwolde. Hij trouwde rond 1878 in Stapelmoor/Wymeer met Geertje Willems, geboren op 24 mei 1857 in Wymeer, dochter van Jan Dirks Wilms en Catharina Heidland. De voorouders van Geertje kwamen ook uit Wymeer of omgeving. Zij kregen negen kinderen, Jan (geboren op 6 januari 1879 in Wymeer), Catharina (geboren op 9 mei 1880 in Bellingwolde, overleden op 2 juni 1880 in Bellingwolde), nog een Catharina (geboren op 10 oktober 1881 in Bellingwolde), Wubbina (geboren op 31 december 1883), Derk (mijn grootvader), Jantien (geboren op 10 maart 1889 in Bellingwolde), Hinderika (geboren op 26 april 1891 in Bellingwolde), Freerk (geboren op 3 juni 1893 in Bellingwolde) en een kind dat op 16 september 1895 in Bellingwolde levenloos werd geboren.

Aan de tafel zitten in 1927 Freerk Kemper (vader van Derk) en Geertje Willems (moeder van Derk).

Bovenste rij van links naar rechts:

- *Elzo Velema, getrouwd met Jantien Kemper (zus van Derk)*
- *Ayke Velema (zoon van Elzo en Jantien)*
- *Geertje Kemper, dochter van Derk, getrouwd met Jan van der Wolf*
- *Jan van der Wolf, getrouwd met Geertje Kemper*

- *Freerk Kemper, broer van Derk Kemper, getrouwd met Geertje Kuiper*
- *Geertje Kuiper, getrouwd met Freerk Kemper*
- *Derk Kemper (mijn opa)*
- *Geertje Kemper, kleindochter van Freerk (dochter van zijn zoon Freerk)*

Onderste rij van links naar rechts:

- *Jantien Kemper, getrouwd met Elzo Velema*
- *Freerk Kemper*
- *Geertje Willems*
- *Zwaantje Meendering (mijn oma)*

Op 5 maart 1937 werden op rechterlijk bevel in Bellingwolde een huis met erf en land in Bellingwolde in de Kolonies, groot 56 are en 60 centiare, alsmede een tweede huis met voor-achter- en slaapkamer en keuken aan de Frouwmenschlaan, nabij de Hoofdweg in Bellingwolde, groot 20 are, publiek verkocht. Beide huizen waren in het bezit van een Freerk Jans Kemper.

Freerk stierf op 14 februari 1940 in Bellingwolde. Geertje was ruim vier jaar eerder, op 10 december 1935, overleden, ook in Bellingwolde.

Graf van Freerk Kemper en Geertje Willems.